

การจัดระเบียบในคชันนี้แบบเรื่องนิทานพื้นเมือง

คชันนี้แบบเรื่องนิทานพื้นเมือง (The Types of the Folktales) เป็นหนังสือจกคำศัพท์และจำแนกหมวดหมู่แบบเรื่องของนิทานพื้นเมือง จัดทำขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อ ค.ศ. 1910 ในชื่อว่า **Verzeichnis der Marchentypen** ผู้รวบรวมเรียบเรียงคือ **Antti Aarne** นักคติชนวิทยาชาวฟินแลนด์ ข้อมูลที่ใช้จกคำอยู่เฉพาะนิทานพื้นเมืองของฟินแลนด์และชนชาติในยุโรปเหนือ ต่อมาเมื่อ ค.ศ. 1928 **Stith Thompson** นักคติชนวิทยาชาวอเมริกัน ได้นำผลงานของ **Antti Aarne** มาแปลเป็นภาษาอังกฤษและแก้ไขเพิ่มเติมโดยใช้ชื่อหนังสือว่า **The Types of the Folktale** โดยเพิ่มข้อมูลนิทานพื้นเมืองจากยุโรปภาคใต้เข้าไปด้วย ในการประชุมสภาการศึกษานิทานพื้นเมืองที่เมือง **Lund** ในประเทศสวีเดน เมื่อ ค.ศ. 1935 ที่ประชุมได้ถกกันถึงเรื่อง คชันนี้แบบเรื่องนิทานพื้นเมือง เล่มนี้ โดยเป็นที่ยอมรับกันว่า คชันนี้แบบเรื่องนิทานพื้นเมือง เป็นประโยชน์ในฐานะที่รวบรวมนิทานพื้นเมืองจากประเทศต่างๆ เข้ามาจัดหมวดหมู่เป็นระเบียบเดียวกัน และสภายังปรารถนาจะให้มีการปรับปรุงคชันนี้ดังกล่าวด้วย เนื่องจากว่านิทานในยุโรปใต้ส่วนใหญ่, ยุโรปตะวันออก, ยุโรปตะวันตก และภาคพื้นเอเชียมาจนถึงอินเดียยังมีได้นำมารวบรวมจัดระเบียบเข้าไว้ด้วย สภายังพิจารณาถึงขอบเขตดินแดนที่จะบรรจุไว้ในคชันนี้แบบเรื่องนิทานพื้นเมืองฉบับแก้ไขปรับปรุงใหม่ และตกลงกันประการหนึ่งว่า จะต้องมุ่งพิจารณานิทานอินเดียเป็นพิเศษด้วย โดย **Stith Thompson** รับเป็นผู้จัดทำคชันนี้แบบเรื่องนิทานพื้นเมืองฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 2 นี้เอง ซึ่งก็ได้ทำสำเร็จและตีพิมพ์เมื่อ ค.ศ. 1961 คชันนี้ฉบับใหม่นี้ก็ยังมีได้รวบรวมนิทานพื้นเมืองทั่วโลก แต่รวบรวมเฉพาะนิทานพื้นเมืองของชนชาติใน ยุโรป เอเชียตะวันตก และดินแดนที่ชนเผ่าเหล่านี้ย้ายไปตั้งถิ่นฐาน¹

ในการรวบรวมนิทานเพื่อทำคชันนี้แบบเรื่องฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 2 นี้ **Stith**

¹ **Stith Thompson, " Preface to the Second Revision " in The Types of the Folktales** FP Communication No. 184 (Helsinki : Academia Scientiarum Fennica, 1961), page 5

Thompson ได้กระเวนสำรวจหาคเอกสารพื้นเมืองในเมืองต่างๆ เช่น ควีเบค, เอคิน-เบอร์ก, โคเปนเฮเกน, ออสโล, เอเธนส์ เป็นต้น ข้อมูลส่วนหนึ่ง ได้จากวารสาร Fabula ซึ่งเป็นวารสารที่รวบรวมและจัดแบบเรื่องนิทานพื้นเมืองหลายกลุ่ม และอีกส่วนหนึ่งได้จากสิ่งตีพิมพ์เกี่ยวกับนิทานพื้นเมืองที่มีผู้รวบรวมเขียนขึ้นไว้ มีขอบเขตดินแดนและเอกสารโดยสรุป ดังนี้

1. นิทานพื้นเมืองจากดินแดนยุโรปเหนือ อันได้แก่ ฟินแลนด์, สวีเดน นอร์เวย์, เนเธอร์แลนด์, เดนมาร์ก, ไอซ์แลนด์, แลปแลนด์ และกินแดนซึ่งปัจจุบันอยู่ในเขตปกครองของรัสเซีย เช่น เอสโตเนีย, ลิโวเนีย, แลทเวีย, ลิทัวเนีย โดยได้จากหนังสือ เช่น Motif-Index of Lithuanian Narrative Folk-Lore ของ Jonas Balys, Finnische Marchenvarianten ของ Antti Aarne, The System of Tales in the Folklore Collection of Copenhagen ของ A. Lunding เป็นต้น
2. นิทานพื้นเมืองจากดินแดนยุโรปตะวันตก อันได้แก่ สกอตแลนด์, อังกฤษ เวลส์, ไอร์แลนด์, ฝรั่งเศส, เยอรมัน ได้จากหนังสือ เช่น The English and Scottish Popular Ballads (5 เล่ม) ของ Francis James Child, Le Conte Populaire Francais ของ P. Delarue, Handbook of Irish Folklore ของ S. O'Suilleabhain เป็นต้น
3. นิทานพื้นเมืองจากดินแดนยุโรปตะวันออก อันได้แก่จาก รัมมาเนีย ฮังการี, เชคโกสโลวาเกีย, โปแลนด์, รัสเซีย เช่น Great Russian Animal Tales ของ Adolph Gerber, Verzeichnis der Rumanischen Marchen und Marchenvarianten ของ A. Schullerus, Verzeichnis der Publizierten Ungarischen Volksmarchen ของ H. Honti เป็นต้น
4. นิทานพื้นเมืองจากดินแดนริมฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน อันได้แก่จาก สเปน, โปรตุเกส, อิตาลี, กรีซ, ตุรกี ได้จากหนังสือ เช่น Motif-Index of Mediaeval Spanish Exempla ของ John Esten Keller, Motif-Index of the Italian Novella ของ D.P. Rotunda, Modern Greek Folktales ของ Richard M. Dawkins เป็นต้น

5. นิทานพื้นเมืองจากทวีปอเมริกา อันเป็นดินแดนที่ชนชาติต่างๆอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐาน โดยมีนิทานจากชนชาติอเมริกัน-ฝรั่งเศส, อเมริกัน-อังกฤษ, อเมริกัน-สเปน, อเมริกัน-อินเดีย, นิโกร ได้จากหนังสือ เช่น A Comparative Study of the Folktale of England and N. America ของ E.W. Baughman, The Types of the Folktale in Cuba, Puerto Rico, the Dominican Republic, and Spanish South America ของ T.L. Hansen เป็นต้น

6. นิทานพื้นเมืองจากทวีปเอเชีย อันได้แก่ อินเดีย, ญี่ปุ่น, เกาหลี จีน, อินโดนีเซีย และกลุ่มประเทศอาหรับ ได้จากเอกสาร เช่น The Oral Tales of India ของ Stith Thompson, และ Jonas Balys, Type and Motif Index of Japanese Folktales ของ Hiroko Ikeda, Tales from the Arab Tribes ของ C.G. Campbell, Cinq cent contes et apoloques extraits du Tripitaka Chinois ของ Edouard Chavannes เป็นต้น

7. นิทานพื้นเมืองจากทวีปแอฟริกา อันได้แก่ ดินแดนในแอฟริกาฝั่งตะวันตก, ในจีเรีย, ซาฮารา, โรดีเชีย, แซนซิบาร์ ได้จากเอกสาร เช่น West African Folk-Tales ของ W.N. Barker, Nursery, Tales, Traditions and Histories of the Zulus ของ N. Callaway, Swahili Tales as Told by the Natives of Zanzibar ของ E. Steere เป็นต้น

8. นิทานพื้นเมืองจากดินแดนภาคพื้นสมุทร อันได้แก่จาก ฮาวาย และดินแดนภาคพื้นสมุทรอื่นๆ ได้จากเอกสาร เช่น Hawaiian Mythology ของ Martha Beckwith, Oceanic Mythology ของ Roland B. Dixon เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีเอกสารการศึกษาที่น่าสนใจเฉพาะเรื่องหรือเฉพาะชุด เช่น Sources and Analeques of Chaucer's Canterbury Tales ของ William F. Bryan และ Germaine Dempster, Cinderella ของ Marian R. Cox, The Fables of Aesop ของ Joseph Jacobs, The Legend of Perseus ของ E.S. Hartland เป็นต้น

จากรายการ เอกสารที่ใช้ในการรวบรวมจัดทำดัชนีแบบเรื่องนิทานพื้นเมืองนี้

จะเห็นได้ว่า กว้างขวาง ครอบคลุมทุกทวีป แต่จะแจกแจงละเอียดโดยเฉพาะในส่วนของ
ดินแดนภาคพื้นยุโรป ส่วนนิทานจากทวีปอื่นๆที่นำมา มีจำนวนไม่มาก เพียงเป็นแนวทาง
อย่างกว้างๆ และการแบ่งพื้นที่ก็ไม่ละเอียด อย่างเช่น นิทานทวีปยุโรป

แบบเรื่องในคัมภีร์นี้ เรียงเป็นลำดับตั้งแต่หมายเลข 1-2499 ซึ่งในจำนวนนี้จัด
แบ่งเป็นหัวข้อใหญ่ 5 หัวข้อ และแตกเป็นหัวข้อย่อยที่สำคัญดังนี้

1. นิทานเรื่องสัตว์

แบบเรื่องที่	1-99	สัตว์ป่า
"	100-149	สัตว์ป่ากับสัตว์บ้าน
"	150-199	คนกับสัตว์ป่า
"	200-219	สัตว์บ้าน
"	220-249	นก
"	250-274	ปลา
"	275-299	สัตว์อื่นกับสิ่งต่างๆ

2. นิทานพื้นเมืองทั่วไป

แบบเรื่องที่	300-749 A.	นิทานเกี่ยวกับอำนาจวิเศษ
"	300-399	ศักรูผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ
"	400-459	สามี, ภรรยา, หรือ วงศ์ญาติ
"	460-499	ผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ หรือ ถูกสาป งานที่ถูกกำหนดให้อันเป็นงานเหนือ ธรรมชาติ
"	500-559	ผู้ช่วยผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติ
"	560-649	ของวิเศษ
"	560-699	พลังกำลังหรือความรู้อันเหนือธรรมชาติ
"	700-749	นิทานเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติอื่นๆ
"	750-849 B.	นิทานเกี่ยวกับศาสนา
"	850-999 C.	นิทานชีวิต
"	1000-1199 D.	นิทานเกี่ยวกับยักษ์โจ่ง

3. นิทานมุขตลกและนิทานเบ็ดเตล็ด

แบบเรื่องที่	1200-1349	นิทานเกี่ยวกับคนโง่
"	1350-1439	นิทานเกี่ยวกับคู่สามีภรรยา
"	1440-1524	นิทานเกี่ยวกับผู้หญิง
"	1525-1874	นิทานเกี่ยวกับผู้ชาย
"	1525-1639	นิทานเกี่ยวกับชายฉลาด
"	1640-1674	นิทานเกี่ยวกับอุบัติเหตุอันเป็นโชคร้าย
"	1675-1724	นิทานเกี่ยวกับชายโง่
"	1725-1849	นิทานตลกเกี่ยวกับพระกษัตริย์และกษัตริย์ในต่างประเทศ
"	1850-1874	นิทานเบ็ดเตล็ดเกี่ยวกับกลุ่มชนต่างๆ
"	1875-1999	นิทานโกหก

4. นิทานเข้าแบบ

แบบเรื่องที่	2000-2199	นิทานลูกโซ่
"	2200-2249	นิทานที่เล่าเพื่อลวงผู้ฟังให้หลงงมงาย หรือตอบด้วยคำถาม คำตอบที่นำขึ้น
"	2300-2399	นิทานเข้าแบบอื่นๆ

5. นิทานเบ็ดเตล็ด

แบบเรื่อง	2400-2499	นิทานเบ็ดเตล็ด
-----------	-----------	----------------

ในการจัดแบบเรื่องดังกล่าว แบบเรื่องแต่ละแบบจะมีหมายเลขประจำแบบเรื่องนั้นๆ แบบเรื่องที่มีเครื่องหมายดอกจัน (*) และหรืออักษรภาษาอังกฤษ (A, B, C ฯลฯ) ประกอบท้ายหมายเลข หมายถึงแบบเรื่องย่อยที่แยกมาจากแบบเรื่องหลัก หรือเป็นแบบเรื่องที่เพิ่มเติมเข้าภายหลัง มักมีส่วนเหมือนกับแบบเรื่องหลักในประการใดประการหนึ่ง นอกจากนี้ ตอนท้ายเล่มจะมีดัชนีเรื่องเพื่อความสะดวกในการค้นหาเรื่องที่ต้องการและหมายเลขแบบเรื่องด้วย

ดัชนีแบบเรื่องนิทานพื้นเมือง นี้ต่างจาก ดัชนีอนุภาคนิทานพื้นเมือง ตรงที่ว่าดัชนีแบบเรื่องจะพิจารณานิทานทั้งเรื่องหรือทั้งตอนซึ่งสมบูรณ์ในตัวเอง แต่แควดวงหลักฐาน

ที่มาของนิทานพื้นเมืองมุ่งเน้นเฉพาะในบางดินแดนเท่านั้น ส่วนคัมภีร์อนุภาคจะจัดจำแนกอนุภาคหรือองค์ประกอบย่อยๆของนิทาน และแควงที่มาของนิทานกว้างขวางละเอียดกล่อมมากกว่า ความมุ่งหมายของคัมภีร์แบบเรื่องนิทานพื้นเมือง ก็คือ เป็นบัญชีรายชื่อแบบเรื่องนิทานพื้นเมืองจากดินแดนสำคัญบางแห่ง เพื่อที่ผู้รู้ผู้สนใจจะได้ยึดถือเป็นมาตรฐานเดียวกันในการค้นคว้าอ้างอิง นอกจากนั้น ในแต่ละแบบเรื่อง จะมีชื่อดินแดนที่มีนิทานตามแบบเรื่องนั้นๆพร้อมทั้งจำนวนนิทานในแต่ละดินแดนแจ้งไว้ด้วย เพื่อประโยชน์แก่ความรู้ในด้านการแพร่กระจายของนิทาน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคัมภีร์แบบเรื่องนิทานพื้นเมืองฉบับนี้จะมีได้ครอบคลุมนิทานพื้นเมืองโดยละเอียดทั่วโลก แต่ก็ได้พิจารณาเพียงเล็งนิทานพื้นเมืองจากอินเดียเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่ง ดังนั้น คัมภีร์ดังกล่าวจึงสมควรนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบกับนิทานปรัมปราสากลได้ เนื่องจากปรัมปราสากล มีต้นเค้ามาจากนิทานพื้นเมืองอินเดียดังได้กล่าวแล้วในบทนำ ยิ่งไปกว่านั้น ศาสนาพุทธ วัฒนธรรม และคติความเชื่อของไทยหลายๆประการก็รับมาจากอินเดียเช่นกัน และเพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นในการพิจารณาแบบเรื่องในปรัมปราสากล ผู้วิเคราะห์จึงได้ใช้ คัมภีร์แบบเรื่องนิทานมุขปาฐะอินเดีย (Types of Indic Oral Tales) มาประกอบอีกเล่มหนึ่ง เพื่อให้ได้แบบเรื่องที่ถูกกล่อมและรัดกุมมากขึ้น

คัมภีร์แบบเรื่องนิทานมุขปาฐะอินเดีย (Types of Indic Oral Tales)

ผู้จัดทำคือ **Stith Thompson** และ **Warren E. Roberts** พิมพ์ขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1960 โดยเป็นคัมภีร์นิทานพื้นเมืองของอินเดีย ปากีสถาน และศรีลังกา เพิ่มเติมจาก คัมภีร์แบบเรื่องนิทานพื้นเมือง (The Types of the Folktale) ซึ่งได้กล่าวไปแล้วนั้น คัมภีร์แบบเรื่องนิทานมุขปาฐะอินเดีย มีการจัดระเบียบเนื้อหาสาระ และหมายเลขแบบเรื่องเช่นเดียวกับ คัมภีร์แบบเรื่องนิทานพื้นเมือง จุดมุ่งหมายของผู้จัดทำ คัมภีร์แบบเรื่องนิทานมุขปาฐะอินเดีย นั้น ก็เพื่อจัดแบบเรื่องเฉพาะนิทานอินเดียให้ละเอียดกล่อมเหมาะสมยิ่งขั้นกว่าที่จะใช้ คัมภีร์แบบเรื่องนิทานพื้นเมือง เพียงเล่มเดียว อย่างไรก็ตาม การใช้ คัมภีร์แบบเรื่องนิทานมุขปาฐะอินเดีย ก็ต้องอาศัยอ้างอิง คัมภีร์แบบเรื่องนิทานพื้นเมือง เป็นสำคัญ เนื่องจากในการให้หมายเลขแบบเรื่อง คัมภีร์แบบเรื่องนิทานมุขปาฐะอินเดีย ยึดหมายเลขใน คัมภีร์แบบเรื่องนิทานพื้นเมือง เป็นหลัก และเพิ่มเติมขั้นตอนของเรื่องที่ปรากฏในนิทานอินเดียเข้าไป ดังนั้น บางแบบเรื่อง จึงอาจปรากฏเฉพาะขั้นตอนที่ 2 หรือ 3 ของแบบเรื่องเท่านั้น ส่วนขั้นตอนที่ 1 ต้องย้อนกลับไปดูใน คัมภีร์แบบเรื่องนิทานพื้นเมือง ในนิทาน

บางหมวดหมู่ นิทานอินเดียก็มีขอบเขตเนื้อหากว้างกว่าในคัมภีร์แบบเรื่องนิทานพื้นเมือง เช่น นิทานพื้นเมืองสามัญหาวก นิทานเกี่ยวกับยักษ์โง่ นั้น นิทานอินเดียมิได้จำกัดอยู่เพียงยักษ์โง่เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงเจ้าของที่ดิน และบุคคลอื่นๆ ด้วย และแบบเรื่องที่ 1725-1874 นิทานตลกเกี่ยวกับพระ นิทานอินเดียก็ยังกล่าวถึงเรื่องราวสประเภทต่าง ๆ ด้วย

คัมภีร์แบบเรื่องนิทานมุขปาฐะอินเดีย นำข้อมูลมาจากนิทานมุขปาฐะซึ่งตีพิมพ์ด้วยภาษายุโรป และมีอยู่ในหอสมุดประเทศสหรัฐอเมริกา ข้อมูลบางส่วนมาจากคัมภีร์นิทานที่มีผู้รวบรวมไว้แล้ว เช่น คัมภีร์ที่รวบรวมโดย W. Norman Brown นิทานจำนวนหนึ่งมาจากรายงานการค้นคว้านิทานในภาษาพื้นเมือง โดยคัดลอกจากวิทยานิพนธ์ปริญญาโทซึ่งมีได้ตีพิมพ์ ของ P. Goswami เรื่อง **Studies in the Folklore of Assam : The Eallads and the Marchen** ซึ่งเสนอต่อมหาวิทยาลัย Gauhati เมื่อ ค.ศ. 1953 นอกจากนี้ก็เป็นข้อมูลจากหนังสือและเอกสารเกี่ยวกับนิทานอินเดียอื่นๆ ซึ่งมีทั้งที่เป็นการรวมนิทานจากแคว้นแคว้นต่างๆ ของประเทศอินเดีย เช่น จากอัสสัม, พินาร์, โอริสสา, ปัญจาบ, แดชเมียร์, ปากีสถาน, ศรีลังกา และทิเบต มีทั้งที่เป็นนิทานของเผ่า เช่น นิทานของชาวทมิฬ, ชาวสิงหล, ชาวคราเวีเคียน, ชาวนาคา มีทั้งที่เป็นการศึกษาหนังสือนิทานที่แต่งเป็นภาษาพื้นเมืองอย่าง ปัญจตันตระ และกลาสาธิตศาสตร์ และมีทั้งที่เป็นการวิเคราะห์เฉพาะเรื่อง เช่น "A Classical Indian Folktale as a Reported Modern Event : The Brahman and the Mongoose" ของ Murray B. Emeneau, "A Munda Folk-Tale : Story of the Man and the Old Woman" ของ Kalipada Mitra, และ "The Fox and the Tortose" ของ H.A. Pieris เป็นต้น ข้อมูลที่ใช้ใน คัมภีร์แบบเรื่องนิทานมุขปาฐะอินเดีย นี้มิได้ใช้ข้อมูลที่ปรากฏในรูปแบบวรรณคดี มิได้รวมเทพปกรณัมและตำนาน¹ และมีได้นับเอา

¹ เทวปกรณัมและตำนาน (myth) คือ นิทานว่าด้วยคนกำเนิดของเทวดา มนุษย์ สัตว์ สิ่งของ โลก และจักรวาล ว่าด้วยระบบ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างอนุภาคเหล่านี้ว่าด้วยระเบียบปฏิบัติ เช่น พิธีกรรม จริยธรรม ว่าด้วยปัญหาความขัดแย้งอันก่อให้เกิด โศกนาฏกรรมต่างๆขึ้น จุดสำคัญของเทพปกรณัมและตำนาน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อและคำสั่งสอนทางศาสนา จาก กิ่งแก้ว อัครดารา, คติชนวิทยา, หน้า 16.

นิทานแนวที่ปรากฏเป็นฉบับตีพิมพ์เพียง 2-3 เรื่อง เข้าไว้เป็นแบบเรื่องคล้าย ทั้งนี้ ผู้จัดทำมีความเห็นว่า นิทานแนวที่จะนับเป็นแบบเรื่องได้นั้นควรจะมีนิทานในแนวนั้นปรากฏในฉบับตีพิมพ์อย่างน้อย 4 เรื่อง นอกเสียจากว่านิทานนั้น ได้จัดไว้เป็นแบบเรื่องหนึ่งแล้วใน คัมภีร์แบบเรื่องนิทานพื้นเมือง โดยที่อาจจะมียุทธนิทานเช่นนั้นเพียงเรื่องเดียวในพากย์อินเดีย และนอกเสียจากว่า นิทานนั้น ปรากฏในนิทานของชนชาติอื่นๆ นอกจากอินเดียและชวา ก็สถานการณ์ จึงจะนับเป็นแบบเรื่องหนึ่ง และกำหนดหมายเลขประจำแบบนั้นไว้ในบางกรณี ได้มีการจัดแบบเรื่องใหม่ที่ปรากฏเฉพาะนิทานอินเดีย หมายเลขแบบเรื่องนั้นจะตามด้วยอักษรย่อ **Ind.** เช่น 505 A Ind เพื่อแสดงความแตกต่างจากแบบเรื่องเดิม¹

การใช้ คัมภีร์แบบเรื่องนิทานพื้นเมือง และ คัมภีร์แบบเรื่องนิทานมุขปาฐะอินเดีย ประกอบกันในการวิเคราะห์แบบเรื่องในปัญจสาคร นั้น ผู้วิจัยคาดว่าจะทำให้วิเคราะห์ได้ละเอียด ชัดเจน และเปรียบเทียบให้เห็นความคล้ายคลึงแตกต่างกับนิทานสากลและนิทานอินเดีย ซึ่งอาจจะชี้ให้เห็นถึงที่มาของนิทาน ปัญจสาคร เรื่องต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Stith Thompson, and Wamen E. Roberts, "Preface" in *Types of Indic Oral Tales* FF Communications No. 180 (Helsinki : Academia Scientiarum Fennica, 1960), page 5.